

Криміналістика. Підручник

У підручнику викладено загальнотеоретичні засади науки криміналістики, висвітлено питання криміналістичної техніки й окремих її галузей, розкрито теорію та практику криміналістичної тактики, а також розглянуто зміст криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень.

Розраховано на студентів юридичних спеціальностей закладів вищої освіти, а також може бути корисним аспірантам, викладачам, науковцям і співробітникам органів правопорядку, суддям, адвокатам та іншим представникам юридичної професії.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

*До 220-річчя Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

*До 85-річчя
кафедри криміналістики*

КРИМІНАЛІСТИКА

Підручник

За редакцією доктора юридичних наук, професора,
заслуженого юриста України
В. М. Шевчука

Харків
«Право»
2024

Авторський колектив:

В. М. Шевчук, д-р юрид. наук, проф. (керівник авт. кол.) – передмова; підрозд. 2.1 розд. 2; підрозд. 2.2, 2.3 розд. 2 (у спіавт.); підрозд. 5.1, 5.3, 5.4 розд. 5 (у спіавт.); підрозд. 5.5, 5.6 розд. 5; підрозд. 7.1, 7.3, 7.7 розд. 7 (у спіавт.); підрозд. 8.1–8.4 розд. 8 (у спіавт.); підрозд. 10.1–10.3, 10.5 розд. 10 (у спіавт.); підрозд. 10.4 розд. 10; підрозд. 14.1 розд. 14; підрозд. 14.2–14.6 розд. 14 (у спіавт.); підрозд. 15.1–15.4 розд. 15 (у спіавт.); підрозд. 16.1–16.5 розд. 16 (у спіавт.); підрозд. 17.1, 17.2 розд. 17; підрозд. 18.1–18.5 розд. 18 (у спіавт.); підрозд. 19.1–19.4 розд. 19 (у спіавт.); підрозд. 21.2, 21.7 розд. 21; підрозд. 22.1–22.3, 22.5 розд. 22 (у спіавт.); підрозд. 23.4–23.6 розд. 23 (у спіавт.); підрозд. 26.1–26.4 розд. 26 (у спіавт.); підрозд. 27.1–27.4 розд. 27 (у спіавт.); *В. А. Журавель*, д-р юрид. наук, проф. – розд. 1; підрозд. 22.4 розд. 22; розд. 29, 32; *В. О. Коновалова*, д-р юрид. наук, проф. – розд. 4, 22, 30, 34, 35, підрозд. 23.1–23.3 розд. 23, підрозд. 24.2, 24.7 розд. 24 (у спіавт.); *В. Ю. Шепітько*, д-р юрид. наук, проф. – розд. 3, 9; підрозд. 21.1, 21.3–21.6, 21.8, 21.9 розд. 21; підрозд. 30.5 розд. 30 (у спіавт.); підрозд. 36.1, 36.2, 36.4 розд. 36; *Г. К. Авдєєва*, канд. юрид. наук, доц., старший науковий співробітник – розд. 11; *В. І. Алексеичук*, канд. юрид. наук, доц. – розд. 23 (у спіавт.); *В. В. Баранчук*, канд. юрид. наук – підрозд. 5.4 розд. 5 (у спіавт.); підрозд. 7.4 розд. 7; підрозд. 24.5 розд. 24; *Г. А. Білецька*, канд. юрид. наук, доц. – підрозд. 23.5 розд. 23 (у спіавт.); *В. В. Бондаренко*, канд. юрид. наук, доц. – підрозд. 18.3 розд. 18 (у спіавт.); *І. В. Борисенко*, канд. юрид. наук, доц. – розд. 4 (у спіавт.); підрозд. 7.5 розд. 7 (у спіавт.); підрозд. 25.1, 25.2 розд. 25; підрозд. 25.4 розд. 25 (у спіавт.); підрозд. 30.2, 30.5 розд. 30 (у спіавт.); *О. Ю. Буцулюков*, канд. юрид. наук, доц. – підрозд. 7.6 розд. 7; підрозд. 21.10 розд. 21; підрозд. 30.1, 30.4, 30.5 розд. 30 (у спіавт.); підрозд. 33.1, 33.3, 33.4 розд. 33; підрозд. 33.2 розд. 33 (у спіавт.); *А. О. Вилцан*, д-р філософії, асист. – підрозд. 7.5 розд. 7 (у спіавт.); *Є. Є. Демидова*, канд. юрид. наук, доц. – підрозд. 17.3, 17.4 розд. 17; підрозд. 20.2, 20.5 розд. 20 (у спіавт.); підрозд. 24.8 розд. 24; підрозд. 28.1–28.6 розд. 28; підрозд. 28.7 розд. 28 (у спіавт.); *О. М. Домашенко*, канд. юрид. наук, асист. – підрозд. 22.6 розд. 22; *Д. В. Затенацький*, канд. юрид. наук, доц. – підрозд. 5.1, 5.3 розд. 5 (у спіавт.); підрозд. 5.2 розд. 5; підрозд. 16.1–16.5 розд. 16 (у спіавт.); підрозд. 24.1, 24.3, 24.4, 24.6 розд. 24; *С. В. Євдокіменко*, д-р юрид. наук, проф. – підрозд. 13.1, 13.3, 13.4 розд. 13; *М. В. Капустіна*, канд. юрид. наук, доц. – підрозд. 19.1–19.4 розд. 19 (у спіавт.); підрозд. 20.1, 20.3, 20.4, 20.6 розд. 20; підрозд. 20.2, 20.5 розд. 20 (у спіавт.); підрозд. 30.3 розд. 30 (у спіавт.); розд. 34 (у спіавт.); *І. А. Колеснікова*, канд. юрид. наук, доц. – підрозд. 2.2, 2.3 розд. 2 (у спіавт.); підрозд. 7.1, 7.3, 7.7 розд. 7 (у спіавт.); підрозд. 8.1–8.4 розд. 8 (у спіавт.); підрозд. 10.1–10.3, 10.5 розд. 10 (у спіавт.); підрозд. 26.1–26.4 розд. 26 (у спіавт.); підрозд. 27.1–27.4 розд. 27 (у спіавт.); *М. В. Костенко*, канд. юрид. наук, доц. – підрозд. 24.2, 24.7 розд. 24 (у спіавт.); розд. 35 (у спіавт.); підрозд. 36.3 розд. 36; *О. В. Курман*, канд. юрид. наук, доц. – підрозд. 6.1, 6.2 розд. 6; підрозд. 6.5 розд. 6 (у спіавт.); розд. 31; *К. В. Латиш*, канд. юрид. наук, доц. – підрозд. 15.1–15.4 розд. 15 (у спіавт.); підрозд. 25.3 розд. 25; підрозд. 25.4 розд. 25 (у спіавт.); *Я. Є. Мишков*, канд. юрид. наук, доц. – підрозд. 30.5 розд. 30 (у спіавт.); підрозд. 33.2 розд. 33 (у спіавт.); *О. Л. Мусяєнко*, канд. юрид. наук, доц. – розд. 12; *В. В. Негребєцький*, канд. юрид. наук, доц. – підрозд. 6.3, 6.4 розд. 6; підрозд. 6.5 розд. 6 (у спіавт.); підрозд. 14.2–14.6 розд. 14 (у спіавт.); *В. В. Семенов*, канд. юрид. наук, доц. – підрозд. 30.5 розд. 30 (у спіавт.); *Р. Л. Степанюк*, д-р юрид. наук, проф. – підрозд. 18.1–18.5 розд. 18 (у спіавт.); *Г. О. Чорний*, канд. юрид. наук, доц. – підрозд. 7.2 розд. 7; підрозд. 13.2, 13.5 розд. 13; підрозд. 22.5 розд. 22 (у спіавт.); *В. О. Яремчук*, канд. юрид. наук, доц. – підрозд. 28.7 розд. 28 (у спіавт.)

Рецензенти:

В. В. Тищенко, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики, детективної та оперативного-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія», член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України;

Б. В. Щур, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права та процесу Львівського торговельно-економічного університету, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений юрист України

Рекомендовано до друку вченою радою
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 22 від 28.11.2024)

© Шевчук В. М., Журавель В. А., Шепітько В. Ю. та ін., 2024

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2024

ЗМІСТ

Передмова	13
-----------------	----

Частина перша

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛІСТИКИ

Розділ 1. Наукознавчі основи криміналістики	17
1.1. Об'єкт і предмет криміналістики	17
1.2. Природа криміналістики та її міжнаукові зв'язки	21
1.3. Система криміналістики.....	26
Запитання для самоконтролю	30

Розділ 2. Методологія криміналістики.....	31
---	----

2.1. Поняття та зміст методології криміналістики.....	31
2.2. Методи криміналістики: поняття, види та сфера реалізації	36
2.3. Критерії допустимості методів криміналістики в кримінальному судочинстві.....	44
Запитання для самоконтролю	48

Розділ 3. Історія та сучасний стан криміналістики.....	49
--	----

3.1. Передумови виникнення та становлення криміналістики як науки	49
3.2. Становлення та розвиток експертних і криміналістичних установ в Україні	53
3.3. Сучасний стан і тенденції розвитку криміналістики в Україні	56
Запитання для самоконтролю	61

Розділ 4. Криміналістична ідентифікація.....	62
--	----

4.1. Поняття, наукові засади та значення криміналістичної ідентифікації	62
4.2. Поняття та види ідентифікаційних ознак	63
4.3. Види криміналістичної ідентифікації	65
4.4. Загальна методика ідентифікації	71
Запитання для самоконтролю	75

Частина друга

КРИМІНАЛІСТИЧНА ТЕХНІКА

Розділ 5. Загальні положення криміналістичної техніки	76
---	----

5.1. Поняття, завдання та система криміналістичної техніки.....	76
5.2. Правові основи, суб'єкти, форми та принципи застосування криміналістичної техніки	86

5.3. Техніко-криміналістичні засоби й методи, що застосовуються для виявлення, фіксації, вилучення та дослідження доказів	97
5.4. Техніко-криміналістична оснащеність органів досудового розслідування.....	113
5.5. Техніко-криміналістичні засоби, методи й технології профілактики кримінальних правопорушень.....	129
5.6. Тенденції та сучасний стан розвитку криміналістичної техніки	137
Запитання для самоконтролю	147

Розділ 6. Криміналістична фотографія та відеозапис

6.1. Поняття, система криміналістичної фотографії та її значення.....	148
6.2. Види, методи та прийоми судово-оперативної фотозйомки	151
6.3. Судово-дослідницька фотографія, її методи й характеристика	164
6.4. Криміналістичний відеозапис.....	169
6.5. Процесуальне оформлення результатів судової фотографії та відеозапису	172
Запитання для самоконтролю	174

Розділ 7. Криміналістичне дослідження слідів (трасологія).....

7.1. Поняття трасології, система і її значення	175
7.2. Поняття сліду в трасології. Механізм слідоутворення.....	178
7.3. Класифікація слідів.....	180
7.4. Сліди ніг і взуття людини.....	183
7.5. Сліди знарядь зламу й інструментів (механоскопія)	190
7.6. Сліди транспортних засобів (транспортна трасологія).....	197
7.7. Мікротрасологія	201
Запитання для самоконтролю	207

Розділ 8. Криміналістичне дослідження слідів рук людини (дактилоскопія).....

8.1. Основи дактилоскопії.....	208
8.2. Виявлення слідів рук	217
8.3. Фіксація, вилучення та дослідження слідів рук.....	224
8.4. Дактилоскопічна експертиза	228
Запитання для самоконтролю	234

Розділ 9. Криміналістичне дослідження вогнепальної зброї, боєприпасів і слідів їх дії (судова балістика)

9.1. Поняття судової балістики та її значення	235
9.2. Криміналістична класифікація вогнепальної зброї та види боєприпасів	237

9.3. Сліди використання вогнепальної зброї та механізм їх утворення.....	242
9.4. Огляд вогнепальної зброї, боєприпасів до неї та слідів їх дії.....	244
9.5. Експертиза зброї та слідів і обставин її використання.....	246
Запитання для самоконтролю	248

Розділ 10. Криміналістичні дослідження вибухових речовин, пристроїв і слідів їх дії (криміналістична вибухотехніка).....	250
10.1. Поняття, завдання та значення криміналістичної вибухотехніки	250
10.2. Криміналістична класифікація та будова вибухових речовин і пристроїв.....	254
10.3. Сліди, пов'язані з використанням вибухових матеріалів.....	262
10.4. Огляд місця події в кримінальних провадженнях щодо подій, пов'язаних із використанням вибухових матеріалів.....	263
10.5. Вибухотехнічна експертиза.....	272
Запитання для самоконтролю	278

Розділ 11. Криміналістичне дослідження холодної зброї та слідів її дії.....	279
11.1. Поняття та значення криміналістичного дослідження холодної зброї.....	279
11.2. Поняття, класифікація та будова холодної зброї.....	281
11.3. Огляд холодної зброї та слідів її дії.....	285
11.4. Експертиза холодної зброї та слідів її дії.....	291
Запитання для самоконтролю	297

Розділ 12. Техніко-криміналістичне дослідження документів	298
12.1. Поняття та завдання техніко-криміналістичного дослідження документів	298
12.2. Поняття та класифікація документів у криміналістиці.....	301
12.3. Види підроблення документів і способи їх виявлення.....	306
12.4. Огляд документів	319
12.5. Технічна експертиза документів.....	324
Запитання для самоконтролю	332

Розділ 13. Криміналістичне дослідження письма (судове почеркознавство і судове авторознавство).....	334
13.1. Поняття, види та значення криміналістичного дослідження письма. Поняття письмової мови й почерку	334
13.2. Навик письма і його властивості	336

13.3. Система ідентифікаційних ознак письма і їх класифікація	338
13.4. Судово-почеркознавча експертиза: підготовка, призначення, методика.....	343
13.5. Лінгвістична експертиза мовлення, її види, завдання та можливості	346
Запитання для самоконтролю	350

Розділ 14. Криміналістичне дослідження ознак зовнішності

людини (криміналістична габітологія).....	352
14.1. Історія становлення та розвитку криміналістичної габітології	352
14.2. Поняття, завдання та значення криміналістичної габітології	363
14.3. Ознаки зовнішності людини та їх класифікація	367
14.4. Методика опису зовнішності за методом словесного портрета	369
14.5. Методи, засоби та джерела збирання інформації про ознаки зовнішності людини.....	379
14.6. Портретна експертиза: предмет, завдання, можливості	384
Запитання для самоконтролю	387

Розділ 15. Криміналістичне дослідження цифрових слідів

15.1. Поняття, завдання та значення криміналістичного дослідження цифрових слідів.....	388
15.2. Механізм утворення цифрових слідів і їх класифікація.....	392
15.3. Виявлення, вилучення та дослідження цифрових слідів	397
15.4. Підготовка та призначення судових експертиз для дослідження цифрових слідів.....	402
Запитання для самоконтролю	410

Розділ 16. Криміналістичне дослідження слідів запаху

(криміналістична одорологія)	411
16.1. Поняття, наукові засади й завдання криміналістичної одорології	411
16.2. Сліди запаху: поняття та види. Правила роботи з одорологічною інформацією під час розслідування кримінальних правопорушень	416
16.3. Виявлення, фіксація, вилучення та збереження запахових слідів	422
16.4. Одорологічна вибірка й використання її результатів під час досудового розслідування	437
16.5. Підготовка, призначення та проведення судово-odoroлогічної експертизи.....	442
Запитання для самоконтролю	445

Розділ 17. Криміналістичне дослідження звукових слідів	
(криміналістична фоноскопія)	446
17.1. Поняття, завдання та значення криміналістичної фоноскопії	446
17.2. Звукові сліди, їх властивості й види	451
17.3. Виявлення та фіксація звукових слідів	453
17.4. Підготовка, призначення та проведення експертизи відео-, звукозапису. Вимоги до зразків для порівняльного дослідження	456
Запитання для самоконтролю	460
Розділ 18. Криміналістичний ДНК-аналіз	461
18.1. Поняття, завдання та значення криміналістичного ДНК-аналізу	461
18.2. Сліди біологічного походження для ДНК-аналізу, їх види та правила поводження з ними під час слідчих (розшукових) дій	467
18.3. Виявлення та вилучення біологічного матеріалу для ДНК-аналізу	469
18.4. Використання можливостей криміналістичного обліку генетичних ознак людини під час досудового розслідування	479
18.5. Підготовка, призначення та проведення судової молекулярно- генетичної експертизи	483
Запитання для самоконтролю	486
Розділ 19. Криміналістична поліграфологія	488
19.1. Поняття, завдання та система криміналістичної поліграфології	488
19.2. Правові й організаційно-методичні основи застосування поліграфа	493
19.3. Сутність і правові підстави проведення судово-психологічної експертизи з використанням поліграфа	500
19.4. Підготовка, призначення та проведення судово-психологічної експертизи з використанням поліграфа й особливості оформлення її результатів	505
Запитання для самоконтролю	510
Розділ 20. Криміналістична реєстрація	512
20.1. Поняття криміналістичної реєстрації та її система	512
20.2. Види криміналістичних обліків Експертної служби МВС України	515
20.3. Дактилоскопічний облік	518
20.4. Електронні реєстри з розшуку й ідентифікації загинувших і зниклих безвісти осіб	523
20.5. Міжнародні обліки Інтерполу	526
20.6. Автоматизовані інформаційні системи органів кримінальної юстиції	529
Запитання для самоконтролю	534

Частина третя
КРИМІНАЛІСТИЧНА ТАКТИКА

Розділ 21. Загальні положення криміналістичної тактики	535
21.1. Поняття і предмет криміналістичної тактики	535
21.2. Засоби криміналістичної тактики: поняття, види, система та значення.....	539
21.3. Тактичний прийом як елемент криміналістичної тактики.....	545
21.4. Джерела й функції тактичних прийомів	548
21.5. Класифікація тактичних прийомів	553
21.6. Система тактичних прийомів. Тактичні комбінації і тактичні операції.....	555
21.7. Тактичні операції: поняття, функції, структура й види.....	558
21.8. Психологічні основи використання тактичних прийомів	563
21.9. Тактичне рішення. Проблема тактичного ризику	567
21.10. Прийняття тактичних рішень.....	569
Запитання для самоконтролю	572
 Розділ 22. Організація і планування розслідування.....	574
22.1. Організація розслідування: поняття, принципи й рівні реалізації.....	574
22.2. Поняття, мета і принципи планування розслідування	587
22.3. Види, форми й техніка планування розслідування	591
22.4. Прогнозування в структурі організації і планування розслідування	594
22.5. Учення про криміналістичну версію.....	600
22.6. Тактичні помилки в слідчій діяльності.....	607
Запитання для самоконтролю	609
 Розділ 23. Огляд	611
23.1. Поняття, види та принципи слідчого огляду.....	611
23.2. Підготовка до огляду місця події.....	615
23.3. Пізнавальна сутність огляду місця події.....	616
23.4. Тактика огляду місця події.....	623
23.5. Огляд трупа.....	627
23.6. Фіксація результатів огляду місця події.....	635
Запитання для самоконтролю	643
 Розділ 24. Допит	644
24.1. Поняття та види допиту.....	644
24.2. Процес формування показань	651
24.3. Підготовка до допиту.....	654

24.4. Зміст тактики допиту	658
24.5. Встановлення психологічного контакту	661
24.6. Актualізація забутого в пам'яті допитуваного.....	667
24.7. Викриття неправди в показаннях допитуваної особи	672
24.8. Допит судового експерта	678
24.9. Фіксація результатів допиту.....	683
Запитання для самоконтролю	689

Розділ 25. Обшук

25.1. Поняття, ознаки й види обшуку	691
25.2. Підготовка до обшуку.....	701
25.3. Тактика обшуку	710
25.4. Фіксація результатів обшуку.....	716
Запитання для самоконтролю	719

Розділ 26. Пред'явлення для впізнання

26.1. Поняття, види й етапи пред'явлення для впізнання.....	720
26.2. Підготовка до пред'явлення для впізнання	724
26.3. Тактика пред'явлення для впізнання.....	733
26.4. Фіксація результатів пред'явлення для впізнання	744
Запитання для самоконтролю	748

Розділ 27. Слідчий експеримент

27.1. Поняття та види слідчого експерименту.....	749
27.2. Підготовка до слідчого експерименту.....	757
27.3. Тактика слідчого експерименту	765
27.4. Фіксація результатів слідчого експерименту.....	771
Запитання для самоконтролю	774

Розділ 28. ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ

У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

28.1. Поняття спеціальних знань і форми їх використання в судочинстві	776
28.2. Судові експертизи: поняття, види, значення	779
28.3. Система судово-експертних установ в Україні	786
28.4. Залучення експерта: процесуальні й організаційні питання	790
28.5. Підготовка, призначення і проведення судових експертиз	794
28.6. Висновок експерта: структура, оцінка й використання в кримінальному провадженні.....	806

28.7. Залучення спеціаліста під час кримінального провадження	814
Запитання для самоконтролю	819

Частина четверта

КРИМІНАЛІСТИЧНА МЕТОДИКА

Розділ 29. Загальні положення криміналістичної методики	821
29.1. Сутність криміналістичної методики.....	821
29.2. Поняття, ознаки та сфера реалізації окремої криміналістичної методики	822
29.3. Криміналістична класифікація кримінальних правопорушень і її вплив на поділ методик розслідування.....	824
29.4. Структура окремої криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень	827
Запитання для самоконтролю	833

Розділ 30. Розслідування вбивств	835
30.1. Криміналістична характеристика вбивств.....	835
30.2. Обставини, що підлягають з'ясуванню	837
30.3. Типові слідчі ситуації та версії.....	838
30.4. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій.....	840
30.5. Розслідування деяких видів убивств	844
Запитання для самоконтролю	860

Розділ 31. Розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (розкрадання)	862
31.1. Криміналістична характеристика розкрадань.....	862
31.2. Обставини, що підлягають з'ясуванню	869
31.3. Типові слідчі ситуації та версії.....	870
31.4. Особливості призначення та проведення ревізій на досудовому розслідуванні.....	874
31.5. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій.....	876
Запитання для самоконтролю	882

Розділ 32. Розслідування крадіжок	884
32.1. Криміналістична характеристика крадіжок.....	884
32.2. Обставини, що підлягають з'ясуванню	889
32.3. Типові слідчі ситуації та версії.....	890
32.4. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій	897
Запитання для самоконтролю	901

Розділ 33. Розслідування злочинних порушень правил безпеки	
дорожнього руху	902
33.1. Криміналістична характеристика злочинних порушень	
правил безпеки дорожнього руху	902
33.2. Обставини, що підлягають з'ясуванню	907
33.3. Типові слідчі ситуації та версії	908
33.4. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій	910
Завдання для самоконтролю	916
 Розділ 34. Розслідування підпалів та інших кримінальних	
правопорушень, пов'язаних із виникненням пожеж	918
34.1. Криміналістична характеристика підпалів та інших кримінальних	
правопорушень, пов'язаних із виникненням пожеж	918
34.2. Обставини, що підлягають з'ясуванню	923
34.3. Типові слідчі ситуації та версії	924
34.4. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій	927
Запитання для самоконтролю	933
 Розділ 35. Розслідування кримінальних правопорушень	
проти довілля	934
35.1. Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень	
проти довілля	934
35.2. Обставини, що підлягають з'ясуванню	936
35.3. Типові слідчі ситуації та версії	937
35.4. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій	939
Запитання для самоконтролю	949
 Розділ 36. Розслідування кримінальних правопорушень,	
що вчиняються організованими злочинними групами	950
36.1. Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень,	
що вчиняються організованими злочинними групами	950
36.2. Обставини, що підлягають з'ясуванню	953
36.3. Типові слідчі ситуації та версії	954
36.4. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій	
і тактичних операцій	957
Запитання для самоконтролю	962
 Предметний покажчик	963
Іменний покажчик	976

Перелік використаних і рекомендованих джерел.....	979
Література до всіх розділів	979
Література до частини першої «Теоретико-методологічні засади криміналістики»	982
Література до частини другої «Криміналістична техніка».....	985
Література до частини третьої «Криміналістична тактика»	990
Література до частини четвертої «Криміналістична методика»	993
Нормативно-правові акти.....	997
Відомості про авторів	1004

Передмова

Підручник підготовлено відповідно до програми курсу навчальної дисципліни «Криміналістика» для юридичних закладів вищої освіти України. Зміст цього видання викладено з урахуванням останніх змін чинного законодавства, новітніх досягнень криміналістичної науки, юридичної освіти, а також сучасних вимог і можливостей слідчої, детективної, експертної та судової практик у сфері протидії злочинності.

Архітектоніка підручника побудована за класичною структурою та включає матеріал за чотирма традиційними розділами криміналістики, ураховуючи сучасний стан і основні напрями й тенденції розвитку окремих положень науки криміналістики, а також практику розслідування кримінальних правопорушень і судового розгляду. Внутрішній зміст розділів підручника викладено у відповідних підрозділах, у кожному з яких подається основний та ілюстративний матеріал, запитання для самоконтролю. Таке викладення матеріалу дає змогу висвітлити основні питання криміналістики логічно, послідовно й системно.

Запропонований у підручнику навчальний матеріал сприяє формуванню глибоких теоретичних і практичних знань, що робить це видання важливим внеском у розвиток криміналістичної науки та практики. Під час укладання пропонованих розділів підручника було застосовано систему методів наукового пізнання, зокрема системно-структурний, діяльнісний, функціональний та інші методи, що забезпечує комплексний підхід до вирішення наявних дискусійних проблем у криміналістиці, судовій експертизі та пропонування варіантів їх вирішення з урахуванням сучасної практики, міжнародного досвіду і європейських стандартів.

У підручнику викладено не лише теоретичні положення криміналістики, а й ураховано актуальні потреби практики та сформовано

криміналістичні рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності й оптимізацію досудового розслідування і судового розгляду кримінальних проваджень. У виданні запропоновано новітні підходи до викладення навчального матеріалу з урахуванням можливостей дистанційного викладання криміналістики й акценту на самостійному опрацюванні її основних положень студентами. Узято до уваги й досвід авторів підручників із криміналістики, які видавалися останніми роками в Україні.

За своєю структурою підручник складається з 4 частин і 36 розділів. У ньому докладно викладено теоретико-методологічні засади криміналістики, проблеми криміналістичної техніки та криміналістичної тактики, а також висвітлено криміналістичну методику. Таке викладення матеріалу дає змогу висвітлити основні питання криміналістики логічно, послідовно й системно.

Перша частина «Теоретико-методологічні засади криміналістики» присвячена висвітленню наукознавчих основ криміналістики, головних положень загальної теорії криміналістики, її об'єкта та предмета, природи, системи криміналістики і її міждисциплінарних зв'язків. Розглянуто методологічні засади криміналістики, поняття та зміст методології криміналістики, сутність методів криміналістики, їх види і сферу реалізації, а також критерії допустимості методів криміналістики у кримінальному судочинстві. Викладено історію та передумови виникнення і становлення криміналістики як науки, становлення й розвиток експертних і криміналістичних установ в Україні, сучасний стан і тенденції розвитку криміналістики в Україні. Висвітлено проблематику теорії криміналістичної ідентифікації, її наукові засади, поняття, вид і значення в кримінальному судочинстві, сутність ідентифікаційних ознак і їх класифікацію, а також питання загальної методики ідентифікації.

У другій частині «Криміналістична техніка» висвітлено загальні положення криміналістичної техніки й розглянуто окремі традиційні її галузі (криміналістична фотографія і відеозапис, криміналістична трасологія, судова балістика, криміналістична вибухотехніка, криміналістичне дослідження холодної зброї, техніко-криміналістичне дослідження документів, криміналістичне дослідження письма (судове почеркознавство й судове авторознавство), криміналістичне дослідження ознак зовнішності людини (криміналістична габітологія), криміна-

лістична реєстрація). Також розглянуто й нетрадиційні (новітні) галузі криміналістичної техніки, що нині формуються, зокрема такі, як криміналістичний ДНК-аналіз, криміналістичне дослідження цифрових слідів, криміналістична одорологія, криміналістична фоноскопія, криміналістична поліграфологія та ін.

Третя частина «Криміналістична тактика» охоплює загальні положення криміналістичної тактики, поняття, предмет і засоби криміналістичної тактики, їх види та систему. Розглянуто тактичний прийом як елемент криміналістичної тактики, джерела і функції тактичних прийомів, їх класифікацію, систему тактичних прийомів, особливості прийняття тактичних рішень, проблеми тактичного ризику, тактичні комбінації і тактичні операції. Висвітлено питання організації та планування розслідування, принципи й рівні їх реалізації, види, форми та техніку планування розслідування, а також роль прогнозування в структурі організації та планування розслідування, тактичні помилки в слідчій діяльності тощо. Значну увагу приділено тактичним основам проведення окремих слідчих (розшукових) дій: огляду, допиту, обшуку, пред'явленню для впізнання, слідчому експерименту, використанню спеціальних знань у кримінальному судочинстві.

У четвертій частині «Криміналістична методика» розкрито загальні положення криміналістичної методики, її поняття, функції та значення, принципи та джерела формування окремих криміналістичних методик, їх структуру та зміст, сутність і роль криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень у формуванні й реалізації окремих криміналістичних методик. Розглянуто окремі криміналістичні методики, такі як розслідування вбивств, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (розкрадання), крадіжок, злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху, підпалів та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із виникненням пожеж, кримінальних правопорушень проти довкілля, кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами.

Матеріал підручника містить значну кількість ілюстративного матеріалу, схем, рисунків і таблиць, а також прикладів із практики досудового розслідування. У підручнику розміщено предметний та іменний покажчики, що дає змогу швидко орієнтуватися під час пошуку необхідної інформації про основні поняття криміналістики та відо-

Відомості про авторів

АВДЄЄВА Галина Костянтинівна – в. о. завідувача лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, провідна наукова співробітниця, кандидатка юридичних наук, старший науковий співробітник

АЛЕКСЕЙЧУК Вікторія Іванівна – заступник директора Київського відділення Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, доцент, кандидат юридичних наук

БАРАНЧУК Василь Васильович – асистент кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук

БІЛЕЦЬКА Ганна Андріївна – доцентка кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат медичних наук, доцент

БОНДАРЕНКО Владислав Вікторович – доцент кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат медичних наук

БОРИСЕНКО Ігор Володимирович – доцент кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

БУЛУЛУКОВ Олег Юрійович – доцент кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

ВИЛЦАН Анастасія Олександрівна – асистентка кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор філософії

ДЕМИДОВА Євгенія Євгенівна – доцентка кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

ДОМАШЕНКО Олексій Михайлович – асистент кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук

ЄВДОКІМЕНКО Світлана Вікторівна – професорка кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук

ЖУРАВЕЛЬ Володимир Андрійович – професор кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,

доктор юридичних наук, професор, президент НАПрН України, дійсний член (академік) НАПрН України

ЗАТЕНАЦЬКИЙ Дмитро Вікторович – доцент кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

КАПУСТИНА Марієтта Владиславівна – доцентка кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

КОЛЕСНИКОВА Інна Анатоліївна – асистентка кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

КОНОВАЛОВА Віолетта Омелянівна – доктор юридичних наук, професор, заслужена професорка Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, дійсний член (академік) НАПрН України, заслужений діяч науки України

КОСТЕНКО Марина Володимирівна – доцентка кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

КУРМАН Олександр Васильович – доцент кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

ЛАТИШ Катерина Володимирівна – асистентка кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

МИШКОВ Ярослав Євгенійович – доцент кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

МУСІЄНКО Олег Леонідович – доцент кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

НЕГРЕБЕЦЬКИЙ Владислав Валерійович – доцент кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

СЕМЕНОГОВ В'ячеслав Володимирович – доцент кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

СТЕПАНЮК Руслан Леонтійович – професор кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ЧОРНИЙ Геннадій Олексійович – доцент кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

ШЕВЧУК Віктор Михайлович – завідувач кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України

ШЕПІТЬКО Валерій Юрійович – доктор юридичних наук, професор кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, академік-секретар відділення кримінально-правових наук, дійсний член (академік) НАПрН України

ЯРЕМЧУК Вікторія Олегівна – асистентка кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ ВДЯЧНИЙ ЗА НАДАННЯ ДОПОМОГИ У ПІДГОТОВЦІ ТА ВИДАННІ ПІДРУЧНИКА:

БЛАЖКО Анастасії Володимирівні – студентці факультету комп'ютерних наук Харківського національного університету радіоелектроніки;

ГАЛАЄВУ Михайлу Олександровичу – старшому лаборанту кафедри криміналістики;

МЕЛЬНИКУ Олександру Олександровичу – завідувачу навчальної криміналістичної лабораторії кафедри криміналістики;

КОТЛЯРУ Сергію Віталійовичу – завідувачу навчальної лабораторії відеозйомки кафедри криміналістики;

ПРУДНИКОВУ Віктору Анатолійовичу – директору ТОВ «Видавничий дім «Право»;

СУХОНОСОВУ Роману Олександровичу – доценту кафедри анатомії людини, клінічної анатомії та оперативної хірургії Харківського національного медичного університету, кандидату медичних наук, доценту.

Криміналістика : підручник / [В. М. Шевчук, В. А. Журавель, К84 В. Ю. Шепітько та ін.] ; за ред. В. М. Шевчука ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2024. – 1008 с.
ISBN 978-617-8518-74-5

У підручнику викладено загальнотеоретичні засади науки криміналістики, висвітлено питання криміналістичної техніки й окремих її галузей, розкрито теорію та практику криміналістичної тактики, а також розглянуто зміст криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень.

Розраховано на студентів юридичних спеціальностей закладів вищої освіти, а також може бути корисним аспірантам, викладачам, науковцям і співробітникам органів правопорядку, суддям, адвокатам та іншим представникам юридичної професії.

УДК 349.6(075)

Навчальне видання

**Шевчук Віктор Михайлович,
Журавель Володимир Андрійович,
Шепітько Валерій Юрійович та ін.**

КРИМІНАЛІСТИКА

Підручник

*Видається в авторській редакції
Корегування М. А. Ковальчук, П. О. Білоуса*

Підписано до друку 18.12.2024. Формат 60×90/16.
Ум. друк. арк. 63. Обл.-вид. арк. 50. Тираж 100 пр. Зам. № 225

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84

Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>

E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua

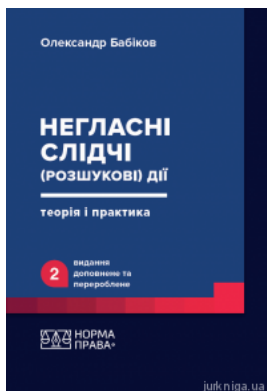
E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт»,
вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна
Тел. (057) 717-25-44

Свідцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5748 від 06.11.2017

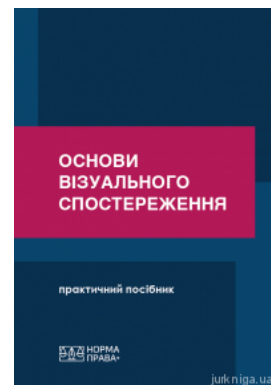
Книги, які можуть вас зацікавити

Негласні слідчі (розшукові) дії: теорія і практика. Видання друге

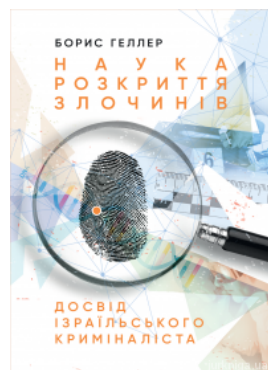
Документи у кримінальному провадженні (теорія, практика застосування, зразки). Видання друге

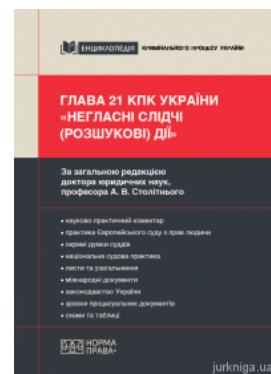
Основи візуального спостереження

Негласні слідчі (розшукові) дії: науково-практичний коментар глави 21 КПК України з постійними правовими позиціями Верховного Суду

Наука розкриття злочинів: Досвід ізраїльського криміналіста

Глава 21 КПК України «Негласні слідчі (розшукові) дії»

Перейти до галузі права
Кримінальне право та процес

Перейти на сайт →